

Prevention of social crises by using security literacies

Mahmoud Asgari

Ph.D in National Security; Assistant Professor and Faculty Member, National Defense University, Tehran, Iran.

Asgari_researcher@yahoo.com

 0000-0002-4318-7982

Abstract

Security is one of the key needs of human societies and one of the important goals of governments is to provide and maintain it. Security depends on mapping various factors and processes. Most studies focus on security factors and security forces. Given what has been said, the research question is that apart from the factors mentioned, what variables play a role in creating security and preventing unrest? In line with the above issue, the author has raised the main question: what is the role of security literacies in preventing unrest in the Islamic Republic of Iran?

To answer this question, the author first provides definitions of security literacies by examining credible domestic and foreign documents and sources, and then explains the role of these literacy in preventing unrest. In order to validate the theoretical findings, the author prepared a researcher-made questionnaire and distributed it among 50 related experts.

The findings of the research confirmed by experts and specialists show that there is a significant and direct relationship between the level and level of security literacies in society and the prevention of unrest. In other words, the amount and quality of social security literacies is one of the factors determining the country's ability to prevent unrest. Institutionalizing and internalizing security literacies provides a good platform for the security and safety of society in the face of challenges such as unrest or preventing its escalation.

Keywords: Security literacies, Prevention, Crisis, Islamic Republic of Iran.

پیشگیری از بحران‌های اجتماعی با بهره‌گیری از سواد امنیتی

(ناظر بر ماده ۱۰۳ قانون برنامه هفتم توسعه)

محمود عسگری

دکتری امنیت ملی، استادیار و عضو هیئت علمی استادیار، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.
Asgari_researcher@yahoo.com 0000-0002-4318-7982

چکیده

امنیت از کلیدی‌ترین نیازهای جوامع بشری است و یکی از اهداف مهم دولت‌ها نیز تأمین و حفظ آن است. امنیت‌سازی در گرو نقش‌آفرینی عوامل و فرایندهای گوناگونی است. در بیشتر مطالعات به عوامل مولد امنیت و نیروهای حافظ امنیت توجه می‌شود. نظر به آنچه بیان شد، مسئله پژوهش آن است که به‌جز عوامل یادشده، چه متغیرهایی در ایجاد امنیت و پیشگیری از بحران‌ها نقش‌آفرین هستند؟ در راستای مسئله بیان‌شده، نویسنده این پرسش اصلی را مطرح نموده است که سوادهای امنیتی چه نقشی در پیشگیری از بحران‌ها در ج.ا.ایران دارند؟ نویسنده برای پاسخ به این پرسش ابتدا، با بررسی اسناد و منابع معتبر داخلی و خارجی تعاریفی از سوادهای امنیتی ارائه نموده و در ادامه نقش این سوادها را در پیشگیری از بحران‌ها تبیین نموده است. به‌منظور اعتبار‌سنجی یافته‌های نظری، نویسنده پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخت را تنظیم و آن بین ۵۰ نفر از خبرگان مرتبط توزیع نمود. یافته‌های پژوهش که از سوی کارشناسان و متخصصان مورد تأیید قرار گرفت، نشان می‌دهد رابطه معنادار و مستقیمی بین میزان و سطح سواد امنیتی جامعه و جلوگیری از وقوع بحران‌ها وجود دارد؛ به‌عبارتی میزان و کیفیت سوادهای امنیتی جامعه از شاخص‌های تعیین‌کننده توان پیشگیری کشور از وقوع بحران‌هاست. با نهادینه و درونی‌سازی سوادهای امنیتی، بستر مناسبی برای ایمن و مصون‌سازی جامعه در برابر چالش‌هایی همچون بحران‌ها و یا جلوگیری از تشدید و اوج‌گیری آن فراهم خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: سوادهای امنیتی، پیشگیری، بحران، ج.ا.ایران.

شاپای الکترونیک: ۶۵۵X-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی

 10.22034/scs.2025.445786.1549

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشر به راهبرد اجتماعی فرهنگی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

بحران در کشورهای گوناگون به دلایل مختلف، رخ می‌دهد و از چالش‌هایی است که نظم، ثبات و امنیت جوامع را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بحران سال‌های ۱۳۷۸، ۱۳۸۸، ۱۳۹۶، ۱۳۹۸ و ۱۴۰۱ از مهم‌ترین بحران‌های ج.ا.ایران در خلال سال‌های اخیر بوده که هزینه‌های مادی و غیرمادی فراوانی را بر نظام تحمیل کرده‌اند، از این رو دغدغه بسیاری از دولتمردان، جلوگیری از بروز و یا تشدید بحران‌هاست.

در کنار مؤلفه‌های اصلی تأمین امنیت (عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی)، عوامل دیگری نیز در امور امنیتی جامعه اثرگذار هستند. در مقطع و شرایطی که عوامل اصلی امنیت‌ساز جامعه، رفتار مشکلات کارکردی و سوءتدبیر است، نقش متغیرهای مورد اشاره برجسته‌تر می‌شود، در این رابطه می‌توان به نقش رسانه‌ها و مطبوعات اشاره کرد. در جریان بحران سال ۱۳۷۸، رهبر معظم انقلاب در بیانات خویش در تاریخ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵ به همین نکته اشاره نمودند.^۱ در مقطع کنونی، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی ایفاگر این نقش شده‌اند؛ توضیح آنکه در بحران‌های سال ۱۳۸۸ و دی‌ماه ۱۳۹۶، رسانه‌های فضای مجازی به یکی از ارکان سازماندهی مخالفان نظام در خلال آن بحران‌ها تبدیل شده بود. فروکش سریع بحران دی‌ماه ۱۳۹۶ با مسدود کردن کانال «آمدنیوز»، دلیلی بر این مدعا می‌باشد.

بدون تردید از ارکان امنیت کشورها، مردم هستند، حتی در شرایط کژکارکردی نهادهای امنیتی، همراهی نکردن مردم با اغتشاشگران نقش تعیین‌کننده‌ای در مدیریت سریع آشوب‌ها خواهد داشت؛ رسیدن آحاد جامعه به این سطح از آگاهی و بینش به عنوان یکی از لوازم اصلی تحقق آموزه «مردمی‌سازی امنیت»، در گرو عواملی مختلفی است.

بنابر آنچه بیان شد بسیار مطلوب خواهد بود ضمن تلاش دولتمردان به منظور اصلاح شرایط در راستای افزایش توان مولدهای امنیت، نظام مجهز به ظرفیت‌ها و

۱. «آن روز که به قضایای تأسفیق و گریه‌آور تیرماه سال گذشته نگاه می‌کردیم، می‌دیدیم که مطبوعات آن روز چه می‌نوشتند. من به بعضی از مسئولان عالی‌رتبه کشور این روزنامه‌ها را نشان دادم و گفتم این‌ها چیست؟ گفتند کار آنها زیر سؤال بردن اقتدار نظام است. همین‌طور هم بود. تیتربهایی انتخاب و درج می‌شد که معنایش تشویق به ناامنی و لازمه واضح و روشن آن، ناتوانی دستگاه در استقرار امنیت بود. چه دشنامی از این بالاتر؟! چه ضربه‌ای از این بدتر و ناجوانمردانه‌تر؟! این خودش عامل ناامنی می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان شوراهای تأمین سراسر کشور، ۱۳۷۹/۱۱/۲۵)

مقدورات دیگری برای جلوگیری از ناامنی باشد.

نظر به آنچه بیان شد، دغدغه محقق آن است که به جز عوامل تولیدکننده امنیت و نیروهای انتظام‌بخش در مقام محافظان امنیت، چه متغیرهایی در ایجاد امنیت و پیشگیری از بحران‌ها نقش‌آفرین هستند؟ به باور نگارنده، سواد امنیتی ازجمله عوامل بسیار مهم و اثرگذار در پیشگیری از بحران‌های اجتماعی است که در کشور چندان مورد توجه جدی و عالمانه قرار نگرفته است و هنوز اهمیت و جایگاه این متغیر برای دولتمردان و نظام‌های تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز در فرایند مدیریت بحران‌ها به‌ویژه پیشگیری از آنها مشخص نشده است؛ موضوعی که مسئله این پژوهش است.

در مورد اهمیت پرداختن به این موضوع، باید گفت بنیانگذار نظام اسلامی، خطاب به مردم چنین فرموده بودند:

«امروز باید همه شما سازمان‌اطلاعات باشید» (خمینی، ۱۳۷۸، ج ۱۵، ص. ۲۶).

این اشاره مشخص، حکایت از اهمیت حیاتی و فزاینده رسوخ مباحث اطلاعاتی و امنیتی در نظام فکری آحاد جامعه دارد. استحکام پایه‌های امنیت جامعه، تدارک مقدمات نیل به اشراف اطلاعاتی، تقلیل قدرت مانور دشمنان برای گرفتن سواری مجانی از مردم در راستای ایجاد آشوب و کسب اطلاعات مهم و حیاتی در کشور، کاهش ملموس هزینه‌های حفظ امنیت، مفاهمه و همراهی بیشتر مردم و دولتمردان، و... از دلایل مهم، اهمیت پرداختن به این موضوع است، درمقابل، غفلت از چنین موضوعاتی، ضمن از دست‌دادن بخشی از ظرفیت‌های عظیم مردمی، تا حدودی می‌تواند موجب غافلگیری نظام، احتمال تغییر در دستگاه محاسباتی و منطقی مردم، افزایش تجمعات اعتراضی تا بحران و...، هدایت افکار عمومی توسط رسانه‌های بیگانه، پیچیده و پرهزینه شدن مدیریت بحران‌ها، تشدید و تعمیق فعالیت سرویس‌های اطلاعاتی دشمنان و نیز افزایش جاسوسی و خرابکاری در کشور و... شود.

۱. سؤال پژوهش

سوادهای امنیتی چه نقشی در پیشگیری از بحران‌ها در ج.ا.ایران دارند؟

۲. پیشینه پژوهش

در خصوص پیشینه پژوهش باید گفت بررسی‌های انجام‌شده در بین آثار نشان می‌دهد که تاکنون در مورد موضوع سوادهای امنیتی (حداقل در بین آثار در

دسترس)، کتاب یا مقاله‌ای علمی چاپ و منتشر نشده است، ولی با جستجو در پایگاه نشریات علمی، مراجعه به کتابخانه دانشگاه و مراکز تحقیقاتی و نیز تارنماهای معتبر داخلی و خارجی، اطلاعاتی از پژوهش‌های مرتبط انجام شده به‌دست آمد که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

در پژوهشی، شناسایی آسیب‌های رابطه سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نخبگان سیاسی با امنیت داخلی ج.ا.ایران در بازه زمانی (۱۳۸۸-۱۳۹۸) در دستورکار قرار گرفته است. این مقاله با روش تحقیق پیمایشی تحلیلی با تهیه پرسش‌نامه‌ای یافته‌های خود را اعتبارسنجی نموده است. یافته این مقاله آن است که دستگاه‌ها و نهادهای حاکمیتی باید نسبت به توانمندسازی نخبگان سیاسی تدابیر لازم را اتخاذ نمایند (حسینی گلی و دیگران، ۱۳۹۹، ص. ۱۸۵-۲۱۰).

در مقاله‌ای به این موضوع اشاره شده است که سواد رسانه‌ای از مؤثرترین متغیرهای تبیین‌کننده وضعیت امنیت شهروندان است. روش مقاله یادشده، پیمایشی و با ابزار پرسش‌نامه و نیز مطالعه اسنادی است. یافته‌های نویسنده نشان می‌دهد بین متغیرهای طبقه اجتماعی، دسترسی و میزان بهره‌گیری از فضای مجازی، ارزشیابی محتوای این نوع شبکه‌ها و شاخص‌های امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد. سواد رسانه‌ای می‌تواند نقش اثربخشی در تقلیل آسیب‌های اجتماعی برآمده از فضای مجازی و استفاده درست از اینترنت در راستای افزایش امنیت شهروندی داشته باشد (مردانی، ۱۳۹۵، ص. ۶۷-۹۲).

خسروانی (۱۳۹۹)، معتقد است از راه‌های افزایش امنیت در فضای مجازی، افزایش سرمایه‌های اجتماعی بوده و سواد رسانه‌ای از مصادیق سرمایه اجتماعی در فضای مجازی است. نویسنده با روش کمی و تهیه پرسش‌نامه و تحلیل یافته‌های آن، به این جمع‌بندی رسیده است که بین سواد رسانه‌ای و امنیت عمومی دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد (خسروانی، ۱۳۹۹).

مطالعه‌ای دیگر، ارتباط سواد اطلاعاتی اینترنتی را با دو متغیر «توانایی کار با جنبه‌های فنی اینترنت» و «نیاز به ضرورت‌های کیفی در توسعه خدمات الکترونیکی» بررسی کرده است. در این مقاله، سواد اینترنتی دارای دو بُعد سواد اطلاعاتی و سواد مهارتی دانسته شده است. با کاربست روشی کمی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی اینترنتی رابطه مثبتی با مهارت‌های اینترنتی داشته و سواد اطلاعاتی اینترنتی بیشتر منجر به تقاضای بیشتر برای نیازهای کیفی خدمات الکترونیکی می‌شود (Ameli & Mohseni Ahooei, 2018, pp. 145-61).

منابع مورد بررسی نشان داد، موضوع بیشتر مقالات، تنها سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بوده است و فقط یک مقاله به ارتباط این سوادها با امنیت داخلی پرداخته است؛ بنابراین این مقاله از حیث پرداختن به چهار نوع سواد امنیتی و نیز توجه به ارتباط این سوادها با پیشگیری از بحران‌ها دارای نوآوری است.

۳. ملاحظه‌های نظری

۳-۱. تعریف مفاهیم

۳-۱-۱. سواد

سواد در اوایل قرن بیستم به توانایی خواندن و نوشتن زبان مادری، معطوف و محدود بود؛ اما با توجه به تغییر و تحولات جهانی، به تازگی «یونسکو» اعلام نموده است که باسواد، فردی است که بتواند با بهره‌گیری از خواننده‌ها و آموخته‌های خود، در زندگی خویش تغییری ایجاد نماید. این تعبیر از سواد قادر است به نیاز مبرم برای تغییر حکمرانی انسانی با توانمندسازی همه برای استفاده مؤثرتر و کارآمدتر از آینده پاسخ دهد (دانای طوسی و کیامنش، ۱۳۸۸، ص. ۷۸).

۳-۱-۲. سوادهای امنیتی

سوادهای امنیتی را می‌توان آموخته‌هایی تعریف کرد که وجود آنها در آحاد جامعه، منشأ تغییر بینش، گفتار و رفتار در راستای تولید امنیت و رفع و دفع مخاطره و ناامنی هستند. این سوادها که جزئی از فرهنگ امنیتی هستند، ضامن نظم، ثبات و امنیت بیشتر و توانمندی مدیریت بحران‌ها در سطوح گوناگون است. ازجمله این سوادها می‌توان به سواد اطلاعاتی، سواد امنیتی، سواد رسانه‌ای و سواد اعتراض اشاره کرد. نکته دیگر آنکه این سوادها مکمل یکدیگر هستند (Grizzle & Tornero, 2020, pp. 49-62).

۳-۱-۳. بحران

منظور از بحران، نارضایتی گروه‌هایی از جامعه است که باعث برهم‌خوردن نظم جامعه و وقوع جرایم و تخلفات می‌گردد. بحران‌ها می‌تواند هدف‌های گوناگونی از ابراز نارضایتی درخصوص یک سیاست/ نهاد/ شرایط تا براندازی را دربرگیرند (عسگری، ۱۳۹۹، ص. ۴۶).

۳-۱-۴. پیشگیری از بحران

پیشگیری شامل اقداماتی است که مدیریت واپایش بحران برحسب مورد برای ازبین بردن یا کاهش تهدیدات به عمل می‌آورد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۸، ص. ۱۳۸). هرچند فرایند مدیریت بحران‌ها در حیطه وظایف و مسئولیت‌های نهادهای انتظامی و امنیتی و اطلاعاتی است، ولی بدون شک، نقش مردم در این فرایند نیز مانند سایر روندها، اساسی و حیاتی است.

در پیشگیری از وقوع بحران‌ها، تلاش برای حفظ مردم در اردوگاه فکری و اعتقادی جبهه خودی و جلوگیری از پیوستن آنها به نظام اندیشگی دشمنان، تعیین‌کننده است. در چنین فضایی، جایگاه و کارکرد سوادهای امنیتی معنادار می‌شود.

۳-۲. معرفی سوادهای امنیتی

امروزه تحقق امنیت، فرایندی پیچیده، چندسطحی، با ابعاد متداخل و نیازمندی سازوکارهای و ابزار گوناگونی است. سوادهای امنیتی ازجمله ابزاری است که می‌تواند در تحقق امنیت و آرامش استفاده شود. در عصر حکومت‌های الکترونیکی و حکمرانی الکترونیکی، سوادهای امنیتی، نقش برجسته‌ای ایفا می‌نمایند (Grizzle & Tornero, 2020, pp. 49-62) در ادامه توضیحاتی اجمالی در مورد هریک از سوادهای امنیتی ارائه می‌شود.

۳-۲-۱. سواد رسانه‌ای

در عصر جهانی‌شدن و یک‌ه‌تازی فضای مجازی، سواد رسانه‌ای^۱ به مؤلفه‌ای اساسی در مشارکت در جامعه در فرایندهای گوناگون تبدیل شده است. معنای سواد رسانه‌ای، دسترسی، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و تولید پیام‌ها در زمینه‌های گوناگون است (Livingstone, 2004, p. 19). سواد رسانه‌ای به‌مثابه رویکرد قرن ۲۱ به آموزش، به معنای برخورد فعالانه و آگاهانه و حتی منتقدانه گیرندگان پیام با پیام‌های دریافتی است (Jamali, 2015, pp. 31-40)؛ به عبارتی مخاطبان باید بتوانند ارزیابی نمایند که چه کسی، با چه هدفی و با چه روشی پیام را فرستاده است.

این سواد با توانمندکردن افراد در فهم چگونگی کار رسانه‌ها و معنی‌بخشی آنها، هدف‌ها و محتوای پیام رسانه‌ها و اثرها و روش‌های رسانه‌های مختلف، افراد را از مصرف‌کنندگی صرف خارج نموده و در برابر تأثیرات رسانه‌ها مقاوم می‌سازد. در عصر

1. Media Literacy

انفجار اطلاعات و حجمه داده‌های زیاد و متناقض، روی آوردن به سواد رسانه‌ای به عنوان سلاحی در برابر اطلاعات نادرست / همراه‌کننده، بسیار توصیه شده است (Levi, 2020, p. 984).

کاربر رسانه‌ها مبتنی بر سواد رسانه‌ای باید فعالانه در میان انبوه ابزارهای رسانه‌ای و شبکه‌ها، رسانه مطلوب و بهترین پیام را انتخاب نماید؛ چراکه بسیاری از رسانه‌ها و پیام‌های انتقالی آنها، مبدأ و منشأ مسلک‌ها و باورها و نیز رفتارهای اجتماعی خاصی هستند، از این رو سواد رسانه‌ای به عنوان سلاحی برای مقابله با ایدئولوژی‌ها و رفتارهای نوظهور بازیگران اجتماعی قابل تلقی است (نجفی سولاری و حسنی، ۱۳۹۸، صص. ۱۳۵-۱۵۴).

بدون مجهز بودن به سواد رسانه‌ای، ضمن بالا بودن احتمال تشخیص‌های ناروا، تصمیم‌گیری‌های نامناسب، گرفتار شدن در فریب‌های دشمن، بستر مناسبی برای نضج و ظهور و تشدید بحران‌ها فراهم خواهد شد.

امروزه سواد رسانه‌ای به عنوان یک اولویت دفاعی راهبردی در اروپا شناخته شده است و ایالات متحده نیز سواد رسانه‌ای را به عنوان اولویت دفاعی راهبردی در امور خارجی خود به رسمیت می‌شناسد؛ بنابراین سواد رسانه‌ای هم مهم و هم فوری تلقی می‌شود و منابع قابل توجهی برای رسیدگی به سواد رسانه‌ای و چگونگی گسترش ظرفیت و توسعه آن به کار گرفته می‌شود. کشورها با کمک سواد رسانه‌ای می‌توانند جمعیت‌های تاب‌آوری داشته باشند که قادر باشند رسانه‌ها و اطلاعات نادرست را شناسایی کرده و به آنها پاسخ دهند (Media Literacy in Policy: An Expanding Arena, 2019, p. 2).

سواد رسانه‌ای می‌تواند در راستای فرهنگ سیاسی، مشارکت سیاسی فعال شهروندان را از راه‌های گوناگون مانند تبادل اطلاعات، تشویق کن. (Allam & et al, 2020, pp. 309-329).

۳-۲. سواد اطلاعاتی

سواد اطلاعاتی^۱، واژه‌ای است که برآیند تحولات و تغییرات سریع فناوری‌های اطلاعاتی بوده و پیش‌نیاز مشارکت اثربخش در جامعه اطلاعاتی است. سواد اطلاعاتی در کنار سواد فناوری، سواد رایانه، سواد اینترنتی، سواد کتابخانه‌ای و سواد بصری از زمینه‌های مختلف سواد کاربردی هستند (Yanarates, 2020, p. 99).

سواد اطلاعاتی به این معنی است که افرادی آموخته‌اند، چگونه بیاموزند (پریرخ، ۱۳۹۲، صص. ۱۴-۱۵). سواد اطلاعاتی، توانایی کشف اطلاعات، فهم چگونگی تولید و ارزیابی و به کارگیری اطلاعات در تولید دانش جدید و انتقال و مشارکت اخلاق محور اطلاعات را دربرمی گیرد (CILIP, 2005). سواد اطلاعاتی، توانمندی اندیشه انتقادی و قضاوت متعادل در مورد هر اطلاعاتی است که در دسترس بوده و مورد استفاده قرار می‌گیرد و به شهروندان این امکان را می‌دهد که به نظرهای آگاهانه دست پیدا یافته و آنها را بیان نمایند (CILIP, 2018).

اجتماعی که مدام در معرض تحولات فناورانه و منابع اطلاعاتی بی‌شماری قرار دارد، سواد اطلاعاتی، ضروری است (زمانی، بی‌تا، ص. ۳۴). سواد اطلاعاتی می‌تواند موجب افزایش مهارت‌های انسان در فضای مجازی شود (پورقربان؛ بهزادی و جعفرزاده کرمانی، ۱۳۹۷، ص. ۲۲).

بر مبنای آنچه بیان شد، با سواد اطلاعاتی می‌توان نیاز اطلاعاتی را شناخت، به‌گونه‌ای اثربخش، اطلاعات موردنیاز را کسب کرد، اطلاعات گردآوری‌شده را مورد ارزیابی انتقادی قرار داد و اطلاعات منتخب را با دانش خود ترکیب نمود و درنهایت، از اطلاعات به‌دست آمده به شیوه‌ای کارآمد بهره گرفت (حسینی گلی و دیگران، ۱۳۹۹، ص. ۱۹۰)؛ بنابراین مکان‌یابی اطلاعات، تفسیر (توانایی تبدیل اطلاعات و داده‌ها به دانش، بینش و درک) و ایجاد ایده‌های نو (توانایی توسعه دیدگاه‌های شناختی جدید) (Landøy; Popa & Repanovici, 2020, p. 26) از آثار بهره‌مندی از سواد اطلاعاتی است.

کسب مهارت‌های ناشی از سواد اطلاعاتی موجب می‌شود افراد با اعتماد و اطمینان بیشتری در فضای مجازی حضور داشته و فعالیت نمایند (پورقربان؛ بهزادی و جعفرزاده کرمانی، ۱۳۹۷، ص. ۳۷). نظر به چنین اهمیتی، آموزش این سواد استانداردهای آن، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و الزامات زندگی در مقطع کنونی است.

در ج.ا.ایران، مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی مانند «دسترسی مناسب به رسانه‌ها و اطلاعات»، «توانایی استفاده هدفمند از رسانه‌ها و اطلاعات»، «فهم انتقادی، تحلیل و ارزیابی اطلاعات»، «توانایی خلق، تولید و انتشار پیام‌های رسانه‌ای»، «توانایی جستجو، دسترسی، دستیابی و مکان‌یابی اطلاعات موردنیاز خود از منابع معتبر (چندرسانه‌ای‌ها، پایگاه داده‌ها، مجموعه داده‌های شنیداری / دیداری) با نگرش و رویکرد علمی و دانشی» و «توانایی بازسازی، تلفیق، سازمان‌دهی اطلاعات و در نهایت تولید دانش» برای مسئولان و مردم جهت بهره‌برداری در زمینه شناخت،

تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها و مشارکت و نقش‌آفرینی در امور مختلف، بسیار مهم و تعیین‌کننده است (حسینی گلی و دیگران، ۱۳۹۹، صص. ۱۸۵-۲۱۰).

۳-۲-۳. سواد امنیتی

پیچیدگی اقدامات امنیتی، لزوم مشارکت و همکاری مردم در ارتباط با اطلاعات را مضاعف می‌نماید؛ به عبارتی شهروندان، موظف به ایفای نقش در تأمین امنیت خود و دیگران هستند. این مشارکت و نقش‌آفرینی نیازمند ابزاری است که ازجمله آنها «سواد امنیتی»^۱ است (Halaj & Hofreiter, 2018, pp. 3958-3966) که معطوف به آگاهی‌های امنیتی موردنیاز شهروندان برای زیست در دوره معاصر است و شامل مباحثی همچون شناخت مخاطرات امنیتی موجود در فضای سایبر (Smith, 2018, p. 6)، آشنایی با روش‌های ارتباطی و رفتار سازمان‌های جاسوسی در فرایند فریب افراد، اقدامات نرم دشمنان در عرصه نفوذ فرهنگی، جاسوسی تلفنی، سوءاستفاده از هویت‌های جعلی، جذب نخبگان، هدیه، تسهیلات، دعوت و ارتباط‌های دوستانه برای اقدامات خرابکارانه و جاسوسی و... است که باید به روش مقتضی، درباره آنها اطلاعات و آگاهی کسب شود. آشنایی با شیوه‌های نفوذ دشمن و کسب اطلاعات اولیه از هرگونه سوژه‌های خرابکارانه و حتی گزارش اتفاقات مشکوک ضدامنیتی به نهاد‌های امنیتی از مواردی است که در صورت وجود «سواد امنیتی» محقق می‌شود. سواد امنیتی که لازمه ایمنی و امنیت در سطوح فردی، اجتماعی و ملی است در موضوعات گوناگون و متناسب با شرایط و نیازمندی‌ها؛ برای مثال جلوگیری از تیراندازی در مدارس و محله‌ها، در کشورها مورد تأکید قرار دارد (Kovářiková, 2018, p. 11).

سواد امنیتی به مثابه جزئی از فرهنگ امنیتی (Halaj & Hofreiter, 2018, pp. 3958-3966)، در پیوستار یادگیری، بین آگاهی و آموزش قرار دارد. سواد امنیتی بیشتر مرتبط با نقش‌های فرد در جامعه و بستر ساز یادگیری بیشتر در راستای ترویج مسئولیت فردی و اجتماعی و تغییر در جهت ایجاد و تقویت رفتارهای مثبت و ایجابی امنیتی است (Wilson & et al, 2014, p. 25).

واقع مطلب آن است که دولت‌ها خواهان نضج‌گیری سواد امنیتی در بین آحاد جامعه هستند؛ بنابراین تلاش‌های زیادی در این مسیر می‌نمایند. آموزش از طریق

1. Security Literacy

- ساخت و پخش برنامه‌ها، فیلم‌ها و... تلویزیونی از این اقدامات به‌شمار می‌آیند.
- ازجمله ملاحظات قابل توجه در آموزش سواد امنیتی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- ✓ تشویق مشارکت داوطلبانه برای همکاری با نهادهای اطلاعاتی؛
 - ✓ جلب اعتماد مردم در ارتباط‌گیری‌های دوطرفه و تضمین عدم ایجاد مشکل برای همکاری افراد با سازمان‌های اطلاعاتی؛
 - ✓ آگاهی‌بخشی به مردم در مورد مسئولیت داشتن آنها در امنیت جامعه؛
 - ✓ اطلاع‌رسانی به مردم درباره تهدیدات؛ و
 - ✓ آموزش مسائل اطلاعاتی به مردم.

ضعف سواد امنیتی افراد و عدم وجود آموزش‌های لازم در مواردی همچون تخلیه‌های تلفنی و عدم اعتماد به نهادهای برقرارکننده امنیت از سوی دولت و خانواده‌ها، از عواملی است که موجب به مخاطره افتادن امنیت افراد و گروه‌ها و کشور در بخش‌ها و جنبه‌های مختلف امنیت در سطوح مختلف می‌شود.

۳-۲-۴. سواد اعتراضی

امروزه اعتراضات در سراسر کره زمین رخ می‌دهند و همیشه هم وجود دارند. اعتراض‌ها می‌توانند جامعه را بیدار کنند و به او بفهمانند که مشکلاتی وجود دارد که باید در اسرع وقت به آنها رسیدگی شود؛ بنابراین اعتراض، تغییرات اجتماعی را تسریع می‌کنند (Duncan, 2016, p. 1).

تحقیقات بسیاری اثبات‌کننده رابطه بین فرهنگ و نوع اعتراض است؛ به عبارتی خشونت‌آمیز بودن یا نبودن اعتراضات، تا حد زیادی به فرهنگ جامعه (فرهنگ امنیتی) ارتباط دارد (Li Donni; Marino & Welzel, 2021).

سواد اعتراضی^۱ به‌عنوان بخشی از فرهنگ امنیتی، ازجمله مواردی است که می‌تواند در وقوع بحران‌ها نقش مؤثری ایفا نماید. سواد اعتراضی به معنی آشنایی با سازوکارها، شیوه‌ها و ابزار اعلام و ابراز اعتراضات است. به عقیده برخی از محققان، نتیجه برخورداری از این سواد، توانایی بیان اعتراض به شیوه‌های گوناگون ازجمله رسانه‌ای، هنری، نمایشی و... است (Duncan, 2021).

این سواد بیانگر آن است که متون و شیوه‌های اعتراضی سنتی محلی با جذب فناوری‌های ارتباطی جدید (تارنماها، وبلاگ‌ها و غیره) از سوی گروه‌ها و جنبش‌های اجتماعی تغییر شکل می‌یابند. این ابزار باعث تقویت صداهای محلی در مقیاس ملی

و جهانی خواهند شد.

وجود سواد اعتراض، گویای سطح قابل قبولی از بلوغ سیاسی و اجتماعی کشور است. سواد اعتراض، پدیده‌ای چندلایه و نوعی نرم‌افزار است (Fahlenbrach; Klimke & Scharloth, 2016, pp. 1-26).

افزون بر آنچه بیان شد، سواد اعتراض، به این معناست که گروه‌ها و بازیگران اجتماعی، علم و آگاهی داشته باشند که تا چه حد و حدودی اعتراضات خود را نسبت به سیاست‌ها، تصمیمات، انتصابات و... بیان کنند.

بررسی اعتراضات در کشور مؤید آن است که سواد اعتراض در کشور، دارای اشکالاتی است؛ برای نمونه آیا تصمیم اشتباه یک مدیر، یا یک قصور و تقصیر، مجوز سردادن شعارهای ساختارشکنانه و رفتارهایی با میزان و شدت خشونت بسیار بالاست؟ آیا هر مشکلی، مستمکی برای آشوب است؟

۳-۳. سوادهای امنیتی و پیشگیری از بحران‌ها

تولید و حفظ و بازتولید امنیت و پیشگیری از بحران‌ها، در گرو عوامل بسیاری است که ازجمله آنها، سوادهای امنیتی هستند. کارکردهای اصلی و عمده این سوادها، در ارتباط مستقیم با اطلاعات، دسترسی / شناخت اطلاعات درست، تحلیل اطلاعات، شناخت شیوه‌ها و شگردهای دشمنان و سرویس‌های اطلاعاتی و... معنا می‌یابد.

بعضی تحقیقات نشان می‌دهد برخی از این سوادها می‌توانند در کاهش پیامدهای منازعات منطقه خاکستری نقش ایفا کنند. درگیری منطقه خاکستری، شکلی از منازعه است که در آن درگیری در سطحی فروتر از آستانه جنگ و نبرد مسلحانه وجود دارد. درگیری منطقه خاکستری اغلب از طریق کارزارهای اطلاعاتی اجرا می‌شود و می‌تواند به‌عنوان نوعی جنگ اطلاعاتی دیده شود. منازعات منطقه خاکستری، در سطح روایت و باور است؛ به عبارتی چگونه واقعیت‌ها و منافع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی از طریق روایت‌ها ایجاد و مورد مذاکره قرار می‌گیرند. امروزه رقبا، اطلاعات را برای حمله به ارزش‌ها و نهادها به کار می‌گیرند. آنها از روش‌های بازاریابی برای هدف قرار دادن افراد بر اساس فعالیت‌ها، علایق، عقاید و ارزش‌هایشان استفاده می‌کنند. آنها اطلاعات غلط و شبه‌انگیز را منتشر می‌کنند (Black, 2020). مخفی کردن اهداف و نیت از اصول مهم در دکرین منازعات منطقه خاکستری است (Raine, 3 April 2019). درحالی که سوادهای امنیتی برای شناخت نیت راهبردی (Hamel & Prahalad, 1989, pp. 63-76)، کاربردهای بسیاری دارند.

همان گونه که گفته شد دشمن از راه‌های مختلف در پی اثرگذاری غیرمستقیم بر مردم و تغییر ذائقه و گرایش و نظام باورهای آنهاست. بدون تردید از مهم‌ترین ابزار آنها، تولید فیلم است که از بهترین نمونه‌های آن، فیلم جوکر^۱ است. جوکر، بیش از آنکه نمادی از انقلاب باشد، نمود جنونی است که در نتیجه بی توجهی و به حاشیه رانده شدن در اجتماع ممکن است به وجود بیاید. ردپای فیلم ضدقهرمان دوست جوکر که در برخی رسانه های مجازی ج.ا.ایران هم به راحتی به نمایش گذاشته شده، به وضوح در اعتراضات و اغتشاشات کشورهایمانند لبنان و عراق دیده می‌شد. حضور فیزیکی یا مجازی افرادی با گریم جوکر در اعتراضات غرب آسیا، از جمله لبنان و عراق، نشان می‌دهد آمریکایی‌ها به دنبال ایجاد نمادهایی فراملی هستند که فراتر از نمادهای ملی یا محلی بتوانند در سطح منطقه‌ای بحران سازی کنند. «جوکر» در این فیلم تنها راه تغییر ساختار حکومتی یک جامعه را خشونت و ترور می‌داند. جایی که باید «دست به اسلحه بُرد و شخصا دارودسته خودت را تشکیل بدهی تا بتوانی حقت را از سیستم (حکومت) پس بگیری؟».

در تظاهرات لبنان برخی از تظاهرکنندگان پسر و دختر چهره جوکر بر چهره خود ترسیم کردند؛ زیرا بر این باورند که این نقاب، نماد «سرکشی و نافرمانی» است. جوکر هم در پی استرداد حقوق پایمال شده گذشته است و هم مترصد گرفتن جان و مال آن افرادی است که وضعیت امروز او را با ظلم‌ها و ستم‌های گوناگون برای او رقم زده‌اند. در وضعیت بحران و به هنگام ایجاد هرج و مرج و به ویژه قرار گرفتن افرادی همچون جوکرها به عنوان لیدر در رأس این اعتراضات، رنگ و بوی همین تجمعات مصلحانه به اغتشاش، آشوب و درگیری مسلحانه و کشتار عده‌ای از افراد بی گناه جامعه می‌شود که متأسفانه در آشوب‌های آبان ۹۸ در شهرهای مختلف ج.ا.ایران، به ویژه ماهشهر، صدرای شیراز، شهر قدس، شهریار، البرز، کرمان، یزد، زنجان و... به چشم خورد.

جوکر در سطح «اجتماعی» توجیه کننده اغتشاشات است. بخشی از جامعه به این نتیجه می‌رسد که وضعیت فلاکت‌بار و ناپه‌نجارش نه آن چنان که لیبرال‌ها و نولیبرال‌ها تبلیغ می‌کنند، نتیجه «تنبلی» و «بی‌عرضگی» یا «بی‌استعدادی» خودش بلکه «تماماً» محصول ساختار وحشیانه و ناعادلانه‌ای است که در جامعه و سازمان سیاسی - اجتماعی حاکم بر آن جامعه وجود دارد؛ بنابراین خود را کاملاً محق

می‌داند که علیه این ساختار و سیستم شورش کند و از آن «انتقام» بگیرد (Ayesh, 1 November 2019).

درک این مباحث و فهم القائات و کارکردهای نهفته در اقدامات نرم و غیرملموس دشمن، جز از طریق اشراف بر سوادهای امنیتی ممکن و میسر نخواهد بود. در عصر انقلاب ارتباطی - اطلاعاتی، در دوره‌ای که فضای مجازی، بسیاری از اصول، مبانی، سنت‌ها، ساختارها و... را دستخوش دگردیسی نموده است، جوامع و دولت‌ها در چنبره‌ای از چالش‌ها گرفتارند. در عصر حاکمیت فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، اخبار و مطالب به سرعت «وایرال»^۱ می‌شوند و این در حالی است که بسیاری از این گونه مطالب، به دور از واقعیت هستند. به نظر انجمن جهانی اقتصاد، سرعت گسترش اطلاعات غلط^۲ به اندازه‌ای است که در سال ۲۰۱۳، یکی از ۱۰ مسئله مهم جهان بوده است (WEF, 2013). بدون تردید این اخبار جعلی بر آرای عمومی اثرگذارند. به عقیده برخی، طرح اخبار جعلی از علل اصلی حاشیه‌نشینی نخبگان و خبرگان و برجسته‌سازی سلبریتی‌ها و طرح نظرهای غیرکارشناسی و بی‌پایه و احساسی در جوامع است (Rochlin, 2017, pp. 386-392) که احتمال تغییر در دستگاه محاسباتی مردم و دولتمردان (و به احتمال زیاد، ادراک‌سازی) را افزایش داده و زمینه‌ساز شکاف مردم و نظام می‌شود (ساعی؛ آزادی و البرزی دعوتی، ۱۳۹۸، صص. ۵۹-۸۵). درمجموع باید اذعان کرد که «اخبار جعلی» و «اطلاعات نادرست»، از مشکلات مقطع کنونی است (Gabriel & Buning, 2018, pp. 4-40)؛ به بیان روشن‌تر انسجام اجتماعی، ثبات سیاسی و مردم‌سالاری همگی به دلیل انتشار سریع و گاه با نیت سوء اخبار و اطلاعات نادرست در داخل و خارج از مرزهای ملی در معرض تهدید هستند (Carson & Fallon, 2021, p. 15).

شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان یکی از مجاری تهیه و توزیع اطلاعات و تحلیل‌ها، نقش تسریع‌کننده را در آشوب‌ها ایفا کرده و با شکل‌دهی به افکار عمومی (Shahi, 2009, pp. 10-11) تحریک و سامان‌دهی به معترضان در توسعه، شدت و سرعت بخشیدن به بحران‌ها و اغتشاشات نقش غیرقابل انکاری را ایفا می‌کنند. نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در سه محور قابل بررسی است: دعوت از معترضان برای تظاهرات و پخش خبرهای مربوط به آن به‌گونه‌ای که با پخش این اخبار، به‌عنوان راهبران مجازی در هدایت معترضان و بسط و توسعه آشوبگران عمل می‌کنند.

1. Viral

2. Misinformation

تشدید گردش اطلاعات و اخبار به وسیله شبکه‌های اجتماعی مجازی، محور سوم است. کاربران قادرند از منابع گوناگون همچون حضور داشتن در بطن وقایع و اتفاقات، شبکه‌های تلویزیونی، مطالب و خبرهای وبگاه‌ها را در صفحات خود قرار دهند (نورمحمدی و محمدی، ۱۳۹۲).

دیپ‌فیک^۱ به‌عنوان محصولی فناورانه، ازجمله این چالش‌هاست. دیپ‌فیک، نرم‌افزاری است که برپایه هوش مصنوعی قرار دارد و با دستکاری محتوای صوتی و تصویری، آنها را به دلخواه دگرگون می‌سازد؛ نتیجه نهایی این تکنیک، کاملاً متفاوت از حقیقت خواهد بود. دیپ‌فیک می‌تواند سربازان یک ارتش را در حال شلیک کردن به شهروندان بی‌گناه نشان دهد یا سخنانی دروغ و تحریک‌آمیز از رهبران، رؤسای جمهور و... پخش کند که باعث تحریک و طغیان مردم و... جامعه شود. نکته قابل تأمل آن است که فیس‌بوک به‌عنوان یک شبکه‌های اجتماعی پُرمخاطب، واکنشی به محتوای دیپ‌فیک نشان نداده است. براین‌اساس قابل تصور است که شبکه‌های اجتماعی، سرشار از ویدئوهای جعلی و غیرواقعی باشند، رهبران سیاسی کشورها سخنان قبلی خود را تکذیب نمایند و نگرانی همیشگی شهروندان، سوءاستفاده از تصاویرشان باشند. در چنین شرایطی، جامعه بیمار و بدگمان خواهد شد، حرف‌های رهبرانش را نخواهد پذیرفت و از آن‌سو رهبران سیاسی کشورها نیز به‌راحتی و با پناه‌بردن به مفهوم دیپ‌فیک، نه تنها انتقادات را رد می‌کنند بلکه سخنان واقعی خود را نیز تکذیب می‌نمایند تا از زیر بار مسئولیت شانه خالی کنند. در چنین وضعی، بین حقیقت و دروغ، مرزی باقی نمی‌ماند (Westerlund, 2019, pp. 39-48).

بدون شک در چنین شرایطی، ثبات و امنیت، در گرو تاب‌آوری^۲ جوامع است. ظرفیت تبدیل و تحول، تطبیق و سازگاری و توان رویارویی با تنش، تکانه، بی‌تعادلی و اغتشاشات را تاب‌آوری اجتماعی می‌نامند؛ به‌عبارتی تاب‌آوری اجتماعی، موجب توانمندی خاصی در افراد و گروه‌ها و جوامع است که سازگاری و یادگیری در تغییرات تحمیلی و نیز قدرت انطباق با شرایط و اقتضائات را دربر خواهد داشت (Beckman, 2006). گسترش تاب‌آوری موجب می‌گردد که کمک‌ها و حمایت‌های اجتماعی به‌هنگام، هماهنگ، فراگیر و در حد بهینه اعمال شود. تاب‌آوری، ضرورت است. نظر به اهمیت موضوع، امروزه تمرکز مطالعاتی بسیاری از اندیشمندان مباحث علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی به این موضوع معطوف گردیده و الگوها و شاخص‌های گوناگونی ارائه

1. Deepfake

2. Resilience

شده است (Gal, 2014, pp. 452-475). از نتایج سوادهای یادشده، تاب‌آوری اجتماعی است. آموزش بهتر، کلید یک جامعه تاب‌آور است. این آموزش شامل موضوعاتی مانند سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی است (Bankauskaite, 2020, p. 14).

در عصر کنونی، ارتباط تنگاتنگی بین اطلاعات و رسانه وجود دارد. رسانه‌ها از طریق دگرگونی در باورها، ارزش‌ها، اعتقادات، ادراک و ذهنیت‌های جامعه، بستر را جهت اقناع و پذیرش جامعه مهیا نموده و به‌نوعی، توان تعیین سرنوشت انسان‌ها را از آنان گرفته‌اند (ماه‌پیشانیان، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۰).

شرکت‌هایی مانند فیس‌بوک در سال‌های گذشته طرح‌های مختلفی را توسعه داده‌اند که هدف آن آموزش کاربران خود در مورد مسائلی است که به‌طور بالقوه منجر به انتشار اخبار جعلی می‌شود؛ اما رویکرد آنها، اغلب از نظر آموزشی محدود بوده و بعید است که تأثیر زیادی داشته باشد؛ برای مثال در آوریل ۲۰۱۷، فیس‌بوک از «بزاری آموزشی»، پرده‌برداری کرد که هدف آن کمک به کاربران در شناسایی اخبار و روایت‌های نادرست و علامت‌گذاری آنها به‌عنوان «غیرقابل اعتماد» است (Google to display fact-checking labels..., 2017).

سرعت اطلاعاتی که اکنون در سطح بین‌المللی در عرض چندثانیه به صورت برخط منتشر می‌شوند، به شدت افزایش یافته است. خوانندگان غرق در سیل اطلاعات هستند. این تحولات، فرصتی را به کسانی داده است که به دنبال بی‌ثبات کردن یک کشور یا به پیش بردن دیدگاه‌های خود هستند (Vasu, 2018, p. 5-35).

از دیگر حوزه‌های اثرگذاری اطلاعات و این نوع سوادها، امنیت نرم است (Kovba & Moiseenko, 2020, p. 449). امنیت نرم، وجه زیربنایی و ایجابی امنیت جوامع است که مبتنی بر دلبستگی مردم به نظام سیاسی است. تلاش‌ها و فعالیت‌های دشمنان همواره معطوف به ضربه‌زدن به این باورهای مردم در راستای ایجاد شکاف بین مردم و نظام سیاسی با شیوه‌هایی مانند دروغ / شبهه‌افکنی است. یکی از کارکردهای سوادهای امنیتی، زودودن زنگارهای شک و شبهه از باورها و بازتولید اعتماد و ایمان به مبانی نظام سیاسی است (اسدپور و مرادی، ۱۳۹۹، صص. ۵۵-۸۱)، از این رو تلاش برای افزایش سواد رسانه‌ای رسانه‌ها و آحاد مردم با هدف باور نکردن اخبار دروغ و جعلی و جلوگیری از بازنشر آن و همه‌گیر شدن آن، و مهم‌تر از همه، برای بی‌اثر کردن جنگ نرم دشمن و تقویت امنیت نرم، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. بر اساس آنچه بیان شد، کشورهای دشمن و رقیب به‌شدت به دنبال عملیاتی‌سازی این ظرفیت‌ها برای ضربه‌زدن به کشور هستند. بدون تردید، تلاش

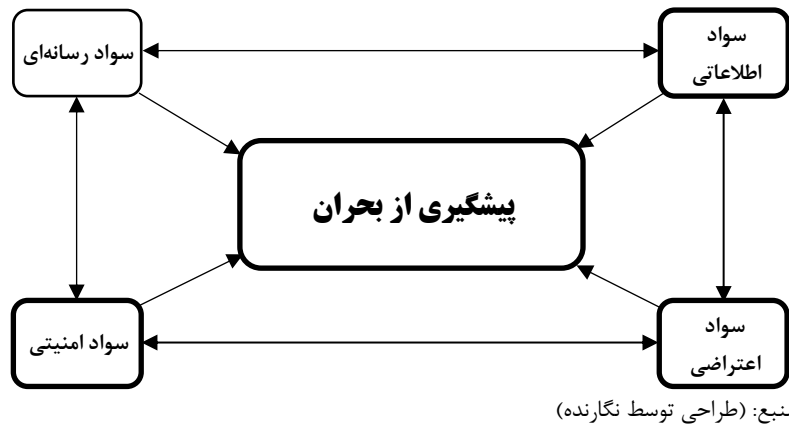
دشمنان، بیشتر معطوف به تحت تأثیر قرار دادن دستگاه محاسباتی و ایجاد اعوجاج در نظام فکری مردم است؛ چراکه بدون همراهی مردم، هیچ نظامی قادر به تأمین امنیت و مقابله با مخاطرات، آسیب‌ها و تهدیدات نخواهد بود.

دسترسی کارشناسان وزارت اطلاعات به اسناد پنهان دشمن و بررسی آنها نشان می‌دهد سازمان سیا طی ابلاغ رسمی به افسران اطلاعاتی فعال در موضوع ج.ا.ایران توصیه کرده که ایرانیان مردمانی عاطفی و احساسی هستند؛ بنابراین تلاش کنید در تعاملات خود، آنها را با دادن هدیه، تسهیلات، دعوت به یک رستوران و انواع ابراز محبت مدیون کنید؛ چراکه آنان در این شرایط تلاش خواهند کرد تا محبت شما را جبران کنند و در این فرایند است که می‌توان یک ایرانی را از طریق ارتباط دوستانه با خود همراه و به تدریج تبدیل به یک خائن یا جاسوس کنید (بی‌نام، ۱۳۹۸).

در نظام مردم‌سالاری دینی جمهوری اسلامی، مردم، مبنا و اساس هستند و حفظ ملت به عنوان پشتوانه نظام، بسیار حیاتی و راهبردی است. سوادهای امنیتی، باعث افزایش شناخت امنیت و لوازم آن، تسهیل دریافت اطلاعات درست، بهبود درک و توان تحلیل اطلاعات و شرایط، دشمن / مخاطره‌شناسی، آشنایی با روش‌های سرویس‌های بیگانه برای فریب افراد و اخذ اطلاعات، روش بیان اعتراضات و... می‌شود. متأسفانه با وجود این مطالب و اهمیت موضوع، برخی بررسی‌ها نشان می‌دهد به علت تعدد نهادهای تصمیم‌گیر، تفاوت بارزی بین آموزش سواد رسانه‌ای و فرهنگ‌سازی در این خصوص مشاهده نمی‌گردد و بی‌تعادلی در برنامه‌ریزی‌ها، منجر به سیاست‌پردازی‌های ناموفق نمی‌شود (علوی‌پور و دیگران، ۱۳۹۹، صص. ۱۶۵-۱۸۸).

تحقیقات بین‌المللی حکایت از آن دارد که مدارس می‌توانند نقش مهمی در آموزش سوادهای امنیتی به‌ویژه سواد رسانه‌ای داشته باشند (Baker & et al, 2021, pp. 1-11).

نظر به شیوه تدریجی اثرگذاری سوادهای امنیتی، می‌توان از مفهوم تدریجی‌گرایی راهبردی^۱ استفاده کرد که به معنای انباشت آهسته تغییرات کوچک است که هیچ‌یک به تنهایی به عنوان یک عامل به شمار نمی‌آیند، اما در طول زمان منجر به تغییر اساسی در تصویر راهبردی می‌شوند. هدف فقط دستیابی به یک هدف محدود نیست بلکه استفاده از حجم زیادی از مراحل افزایشی به عنوان تسریع‌کننده‌های یک واقعیت راهبردی کاملاً جدید است (Mazarr, 2015, p. 38).

شکل (۱): اثرگذاری سوادهای امنیتی

۴. روش پژوهش

روش این تحقیق، توصیفی - تحلیلی است. نویسنده با عنایت به اینکه موضوع این تحقیق، جدید و تخصصی است، با بهره‌گیری از روش انتخابی از میان صاحب‌نظران برخی از مراکز پژوهشی و اساتید دانشگاهی شهر تهران (دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی، دانشگاه امام حسین (ع) و دانشگاه عالی دفاع ملی)، نمونه‌ای آماری ۵۰ نفری از خبرگان را گزینش کرد که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب گردیده‌اند. از آنجاکه تعداد جامعه نمونه از ۱۰۰ نفر کمتر است، روش نمونه‌گیری به‌صورت تمام‌شمار بود. یافته‌های پژوهش، کاربردی بوده و می‌تواند از سوی نهادهای اطلاعاتی - امنیتی مورد بهره‌برداری قرار گیرد. قلمرو زمانی تحقیق، دربرگیرنده سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. قلمرو مکانی نیز شامل جغرافیای ج.ا.ایران است. داده‌های مورد استفاده در این پژوهش با روش‌های «اسنادی و کتابخانه‌ای» (با ابزار فیش برداری) و «میدانی» (با ابزار پرسشنامه) گردآوری گردیده است. اعتبارسنجی یافته‌های پژوهش نیز با تهیه و تنظیم دو پرسش‌نامه انجام شد که پرسش‌نامه اول با ۲۱ پرسش و پرسش‌نامه دوم با ۱۱ پرسش بسته به‌وسیله «طیف لیکرت» در پنج سطح طبقه‌بندی شد. در تنظیم پرسش‌نامه‌ها از روش «دلفی» بهره‌گیری شد. در این راستا ابتدا اساتید دانشگاهی مرتبط، متخصصان و خبرگان امنیتی و اطلاعاتی، شناسایی گردیدند و در گام بعدی، پرسش‌نامه‌های مقدماتی تهیه و بین خبرگان در دو مرحله توزیع شدند. بعد از مشخص شدن اعتبار و روایی پرسش‌نامه اول،

پرسش‌نامه نهایی تهیه شد. روایی پرسش‌نامه با استفاده از روش روایی محتوایی و توزیع دومرحله‌ای پرسش‌نامه به‌دست آمد و به‌منظور تعیین پایایی آزمون، نمونه اولیه پرسش‌نامه بین اساتید و خبرگان پیش‌آزمون گردید و سپس با بهره‌گیری از داده‌های حاصل‌شده از این پرسش‌نامه‌ها و با استفاده از نرم‌افزار SPSS، میزان ضریب اعتماد با روش «آلفای کرونباخ» بزرگتر از ۰/۸ به‌دست آمد؛ از این‌رو پرسش‌نامه استفاده‌شده دارای قابلیت اعتماد لازم است.

۵. یافته‌های پژوهش

نظر به اهمیت موضوع سوادهای امنیتی، اعضای جامعه نمونه از میان خبرگان نظامی و دانشگاهی (بیرون از نیروهای مسلح) با تخصص‌ها و تجربه‌های متفاوت انتخاب گردیدند تا از این طریق، ضریب پایایی بیشتر شود و یافته‌های این پژوهش به خبرگان موردنظر ارائه شد. ویژگی نمونه آماری موردنظر در قالب جدول زیر بیان شده است.

جدول (۱): مشخصات نمونه آماری

تعداد	درجه / رتبه‌بندی	تعداد	رشته تحصیلی	تعداد	مدرک تحصیلی
۳	سرتیپ / رتبه ۱۸	۱۷	امنیت ملی	۲۷	دکتری
۵	سرتیپ ۲ / رتبه ۱۷	۲۳	حفاظت اطلاعات	۲۳	کارشناسی ارشد
۱۲	سرهنگ / رتبه ۱۶	۵	مدیریت آموزشی	-	-
۳۰	عضو هیئت علمی	۵	فلسفه تعلیم و تربیت	-	-

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود از ۵۰ نفر جامعه نمونه ۴۰ نفر دارای رشته تحصیلی حفاظت اطلاعات و امنیت ملی هستند؛ به‌عبارتی رشته تحصیلی ۸۰ درصد جامعه، به‌طور کامل مربوط است. نظر به اینکه رشته تحصیلی جامعه نمونه دارای تنوع است، از این‌رو ابعاد متفاوت موضوع را پوشش داده‌اند، همچنین مدرک تحصیلی ۵۴ درصد معادل ۲۷ نفر نیز دکتري است؛ بنابراین می‌توان مدعی شد جامعه نمونه از دانش خوبی برخوردار هستند و سطح تحصیلات آنها قابل قبول می‌باشد.

جدول (۲): سوادهای امنیتی و پیشگیری از بحران‌ها

گویه‌ها	میانگین	وزن	وزن موزون	امتیاز موزون
آیا به نظر شما سواد رسانه‌ای، جزو سوادهای امنیتی به‌شمار می‌آید؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سواد اطلاعاتی، جزو سوادهای امنیتی به‌شمار می‌آید؟	۴/۷	۴	۰/۰۴۷	۰/۲۲۰
آیا به نظر شما سواد امنیتی، جزو سوادهای امنیتی به‌شمار می‌آید؟	۴/۹	۵	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰
آیا به نظر شما سواد اعتراضی، جزو سوادهای امنیتی به‌شمار می‌آید؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در دوره انقلاب اطلاعاتی - ارتباطی و دسترسی به اطلاعات متنوع و متکثر ضروری است؟	۴/۹	۵	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در شناخت طرح‌های دشمن مؤثر هستند؟	۴/۶	۴	۰/۰۴۶	۰/۲۱۶
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در شناخت اطلاعات نادرست و اخبار جعلی مؤثر هستند؟	۴/۵	۵	۰/۰۴۵	۰/۲۱۱
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در جلوگیری از ایجاد شبهه و تردید در نظام اندیشگی آحاد جامعه مؤثر هستند؟	۴/۵	۴	۰/۰۴۵	۰/۲۱۱
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در رسیدن به تحلیل‌های صحیح از اخبار و اطلاعات دریافتی، مؤثر هستند؟	۴/۸	۴	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در شناخت شگردهای سرویس‌های اطلاعاتی برای جذب جاسوس و کسب اطلاعات مؤثر هستند؟	۴/۹	۵	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در نوع و میزان همکاری مردم با سازمان‌های اطلاعاتی مؤثر هستند؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در ناکام ماندن حربه	۴/۹	۴	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰

گویه‌ها	میانگین	وزن	وزن موزون	امتیاز موزون
نفوذ دشمن، مؤثر هستند؟				
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در عدم همراهی مردم با آشوبگران، مؤثر هستند؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در حفظ انسجام مردم و نظام، مؤثر هستند؟	۴/۶	۴	۰/۰۴۶	۰/۲۱۶
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در افزایش اعتماد مردم به نظام، مؤثر هستند؟	۴/۶	۴	۰/۰۴۶	۰/۲۱۶
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در اصلاح رفتار اعتراضی جامعه، مؤثر هستند؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در مردمی کردن امنیت، مؤثر هستند؟	۴/۷	۴	۰/۰۴۷	۰/۲۲۰
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در ایجاد مصونیت در برابر جنگ نرم دشمن، مؤثر هستند؟	۴/۷	۵	۰/۰۴۷	۰/۲۲۰
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در شناخت نیازهای اطلاعاتی و رفع علمی آنها، مؤثر هستند؟	۴/۸	۵	۰/۰۴۸	۰/۲۲۵
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در فهم محتوای واقعی پیام‌های دریافتی از شبکه‌های مجازی، مؤثر هستند؟	۴/۹	۵	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰
آیا به نظر شما سوادهای امنیتی، در افزایش ضریب موفقیت هشدارهای امنیتی، مؤثر هستند؟	۴/۹	۵	۰/۰۴۹	۰/۲۳۰
جمع کل	۹۹/۹	۹۷	۱	
میانگین	۴/۷	۴/۶		

با توجه به جدول بالا می‌توان گفت اکثریت قریب به اتفاق جامعه نمونه پژوهش، سواد اطلاعاتی، رسانه‌ای، امنیتی و اعتراضی را جزو سوادهای امنیتی می‌دانند. بیشتر افراد جامعه نمونه این سوادها در دوران کنونی را در جهت تأمین امنیت و دفع تهدیدها و پیشگیری از بحران‌ها بسیار لازم می‌دانند.

جدول (۳): سنجش سوادهای امنیتی و راهکار ارتقای آن

میانگین	خیلی کم (۱)	کم (۲)	متوسط (۳)	زیاد (۴)	خیلی زیاد (۵)	گویه‌ها
۱/۹	۱۰	۳۵	۵	۰	۰	به نظر شما میانگین سطح سواد رسانه‌ای آحاد جامعه چه میزان است؟
۲	۱۵	۲۰	۱۵	۰	۰	به نظر شما میانگین سطح سواد اطلاعاتی آحاد جامعه چه میزان است؟
۱/۵۶	۲۵	۲۲	۳	۰	۰	به نظر شما میانگین سطح سواد امنیتی آحاد جامعه چه میزان است؟
۱/۷۶	۲۰	۲۲	۸	۰	۰	به نظر شما میانگین سطح سواد اعتراضی آحاد جامعه چه میزان است؟
۲/۰۸	۱۵	۲۰	۱۱	۴	۰	به نظر شما (در شرایط و روال موجود) ساخت برنامه‌ها، فیلم‌ها و مجموعه‌های تلویزیونی در ارتقای سوادهای امنیتی تا چه حد مؤثر است؟
۱/۳	۴۰	۵	۵	۰	۰	به نظر شما ساخت بروشور و... در ارتقای سوادهای امنیتی تا چه حد مؤثر است؟
۲/۷۶	۷	۸	۲۵	۱۰	۰	به نظر شما ساخت انیمیشن و مستندات واقعی چند دقیقه‌ای در ارتقای سوادهای امنیتی تا چه حد مؤثر است؟
۱/۹۶	۱۱	۳۰	۹	۰	۰	به نظر شما آموزش از طریق فضای مجازی در ارتقای سوادهای امنیتی تا چه حد مؤثر است؟
۴/۸۲	۰	۰	۲	۵	۴۳	به نظر شما آموزش سوادهای امنیتی از سن کودکی و از مدارس تا چه حد مؤثر است؟
۲/۷	۴	۳۰	۳	۳	۱۰	به نظر شما آموزش سوادهای امنیتی از سن نوجوانی تا چه حد مؤثر است؟
۲/۴۶	۱۵	۱۳	۱۰	۸	۴	به نظر شما آموزش سوادهای امنیتی از میانمایی تا چه حد مؤثر است؟

براساس جدول فوق، می‌توان گفت وضعیت سوادهای امنیتی در جامعه در سطح «نامناسب» قرار دارد که در این بین، شرایط جامعه از حیث برخورداری از سوادهای امنیتی و اعتراضی، بدتر است. بررسی‌ها نشان می‌دهد از نظر ۷۰ درصد خبرگان

پرسش‌شونده، ساخت پویانمایی‌ها و مستندات واقعی چنددقیقه‌ای، اثرگذاری «زیاد یا متوسطی» نسبت به سایر ابزارها خواهد داشت. ساخت برنامه‌های تلویزیونی و فیلم و... نیز از نظر ۳۰ درصد نمونه آماری دارای اثرگذاری «زیاد یا متوسط» است. نکته دیگر قابل استنباط از جدول بالا آن است که به‌عقیده ۸۶ درصد تکمیل‌کنندگان پرسش‌نامه، بهترین زمان برای آموزش سوادهای امنیتی، دوران کودکی و بهترین نهاد آموزش‌دهنده، مدرسه است.

نتیجه‌گیری

در مقدمه اشاره شد که هدف این پژوهش، بررسی تأثیر سوادهای امنیتی در پیشگیری از بحران‌ها بود. پس از ارائه مطالب مقدماتی، تعاریفی در خصوص سوادهای چهارگانه امنیتی ارائه شد. در ادامه، به نقش و تأثیر سوادهای امنیتی در پیشگیری از بحران‌ها اشاره شد. در انتها نیز یافته‌های نظری پژوهش، با تهیه پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخت و توزیع آن بین خبرگان مرتبط، اعتبارسنجی گردید.

نبود یا کمبود این سوادها ضریب آسیب‌پذیری کشور را افزایش می‌دهد و درمقابل، برخورداری از آن، همچون سپری مصونیت‌بخش عمل خواهد کرد و موانعی جدی تحقق اهداف دشمنان در عرصه‌های گوناگون است.

سوادهای امنیتی، به‌عنوان ابزار توانبخشی به شهروندان، صیقل‌دهنده باورها و نظام فکری آحاد جامعه است و می‌تواند بصیرت‌ساز است؛ درواقع سوادهای امنیتی، ابزار و لوازم موفقیت در جنگ نرم است.

با علم به این مطلب که هزینه‌کرد در بسط و تعمیق سوادهای امنیتی آحاد جامعه، ضروری و فرصت‌ساز است، باید دانست که هوشیاری ملی، مستلزم سوادهای امنیتی است و پیش‌نیاز جدی گرفتن هشدارهای امنیتی مقامات کشوری، سوادهای امنیتی هستند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد رابطه معنادار و مستقیمی بین میزان و سطح سواد امنیتی جامعه و جلوگیری از وقوع بحران‌ها وجود دارد؛ به‌عبارتی میزان و کیفیت سوادهای امنیتی جامعه از شاخص‌های تعیین‌کننده توان پیشگیری کشور از وقوع بحران‌هاست. وجود مردمی با سطح بالایی از سوادهای امنیتی، بهترین مکمل نهادها و امنیتی - اطلاعاتی در جلوگیری از بحران‌ها خواهند بود. سوادهای امنیتی به‌مثابه فیلتر شناختی و ادراکی دارای اثرگذاری محسوسی در پیشگیری از بحران‌ها خواهند بود، همچنین سوادهای امنیتی، نقش بسیار مهمی در تغییر شیوه و روش

اعتراض از آشوب به رفتارهای قانون‌مند دارد.

ارتقای ضریب ثبات و امنیت کشور در گرو افزایش و نهادینه‌شدن سوادهای امنیتی بوده و از جمله شروط لازم برای مردمی‌سازی امنیت، ایجاد و درونی‌شدن سوادهای امنیتی در مردم است. سوادهای امنیتی به‌عنوان اولین خط دفاعی در برابر اطلاعات اشتباه، از نشر / بازنشر اخبار و تحلیل‌های جعلی و دروغ ممانعت می‌کند. سوادهای امنیتی، سازمان‌های اطلاعاتی بیگانه را در مسیر جذب جاسوس، فریب مردم و کسب اطلاعات با چالش‌های متعددی روبه‌رو می‌کند و تلاش‌های آنها را بسیار طولانی، پُرخطر و گران‌تر خواهد کرد و در مقابل، هزینه مقابله با توطئه‌ها دشمن، و شناسایی شبکه‌ها، جلوگیری از اقدامات مخمل امنیتی و... را به‌شدت کاهش می‌دهد؛ درواقع سوادهای امنیتی، از ابزارهای مؤثر تبدیل تهدید به فرصت هستند. در پرتو ارتقای سطح سواد امنیتی جامعه، مفاهیم و مطلوبیت‌هایی مانند ملت اطلاعاتی، اشراف اطلاعاتی و... تجلی ملموس‌تری پیدا می‌کنند. با نهادینه و درونی‌سازی سوادهای امنیتی، بستر مناسبی برای ایمن و مصون‌سازی جامعه در برابر چالش‌هایی همچون بحران‌ها و یا جلوگیری از تشدید و اوج‌گیری آن فراهم خواهد شد.

پیشنهادهای

- ۱- انجام تحقیقاتی بنیادین به‌منظور تبیین علمی مفهوم سواد امنیتی؛
- ۲- برگزاری کارگاه‌های برای جامعه اطلاعاتی کشور به‌منظور آشنا نمودن آنها با ابعاد، ویژگی‌ها و کارکردهای سواد امنیتی در مدیریت بحران‌ها؛ و
- ۳- انجام پژوهش‌هایی در راستای یافتن راه‌های ایجاد، افزایش و ارتقا و سنجش سواد امنیتی در اقشار گوناگون.

فهرست منابع

- اسدپور، آسیه و مرادی، علیرضا (۱۳۹۹). نقش سواد رسانه‌ای در اعتماد سیاسی. فصلنامه رسانه، سال سی‌ویکم، (۳)، ۵۵-۸۱.
- بی‌نام (۱۳۹۸). از تکنیک‌های فریب تا ارتقای سواد امنیتی. (۱۳۹۸/۶/۱۱). قابل دسترسی در: <http://www.siasatrooz.ir/vdcj8yev8uqevmz.fsfu.html>
- پریخ، مهری (۱۳۹۲). آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم، روش‌ها و برنامه‌ها. تهران:

- کتابدار وابسته به شرکت خدمات اطلاع‌رسانی کتابدار فرزانه.
- پورقربان، فاطمه؛ بهزادی، حسن و جعفرزاده کرمانی، زهرا (۱۳۹۷). واکاوی رابطه بین سواد اطلاعاتی و امنیت روانی دانشجویان در فضای مجازی. *فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، سال چهارم، (۳)، ۱۹-۴۴.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۸). *مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی* (۲). تهران: معاونت آموزش ناجا.
- حسینی گلی، سیداسماعیل؛ افتخاری، اصغر؛ عصارزاده نوش‌آبادی، محمدرضا و مایلی، محمدرضا (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی رابطه سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نخبگان سیاسی با امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ۱۱(۲)، ۱۸۵-۲۱۰.
- خامنه‌ای، سید علی (بیانات). قابل دسترسی در: Khamenei.ir
- خسروانی، عباس (۱۳۹۹). نقش سواد رسانه‌ای در ارتقاء امنیت عمومی شبکه‌های اجتماعی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اراک سال ۱۳۹۵. *فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، (۲۷).
- خمینی، روح‌الله (۱۳۷۸). *صحیفه امام*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).
- دانای طوسی، مریم و کیامنش، علیرضا (۱۳۸۸). رویکردهای نظری زیربنای تعریف سواد: شواهدی از برنامه درسی کشورهای آمریکا، کانادا، انگلستان، سنگاپور، سنگال، اندونزی و ایران. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۸(۳)، ۷۶-۱۰۰.
- زمانی، عشرت (بی‌تا). *استانداردهای سواد اطلاعاتی. علوم اطلاع‌رسانی*، ۱۹(۱ و ۲).
- ساعی، محمدحسین؛ آزادی، محمدحسین و البرزی دعوتی، هادی (۱۳۹۸). ظهور «خبر جعلی» در «عصر پساحقیقت»؛ اهداف و پیامدها. *فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری و شنیداری*، ۱۳(۳).
- عسگری، محمود (۱۳۹۹). *تحلیل ناآرامی‌های مهم اجتماعی در چهار دهه اخیر و سناریوهای ناآرامی‌های احتمالی آینده و الگو مدیریت آن*. رساله دکتری. دانشکده امنیت ملی. دانشگاه عالی دفاع ملی.
- علوی‌پور، سیدمحسن؛ عسکری، سیداحمد؛ خسروی، علیرضا و سروی زرگر، محمد (۱۳۹۹). سیاست‌گذاری سواد رسانه‌ای در ایران: چالش‌ها و ظرفیت‌ها. *فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۱۰ (۲ و ۳)، ۱۶۵-۱۸۸.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۸). *امنیت نرم و چهره ژانوسی رسانه‌ها. فصلنامه رسانه*.

۲۰(۲)، ۲۲۳-۲۵۵.

مردانی، سمیه (۱۳۹۵). تأثیر سواد رسانه‌ای بر امنیت اجتماعی. *فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی قزوین*، (۴)، ۶۷-۹۲.

نجفی سولاری، حسن و حسنی، الهه (۱۳۹۸). نقش سواد رسانه‌ای در حفظ و ارتقای هویت دینی جوانان. *PURE LIFE*، (۴)، ۱۳۵-۱۵۴.

نورمحمدی، مرتضی و محمدی، رقیه (۱۳۹۲). نقش شبکه‌های اجتماعی در انقلاب مصر. *نشریه تحقیقات سیاسی بین‌المللی*، (۱۴).

Allam, S. N. S.; Hassan, M. S.; Azim, A. M. M.; Maidin, A. & Sakrani, S. N. R. (2020). Media Literacy Dimension in Reinforcing Political Participation Integrity Among Young People in Social Media. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(3), 309-329.

Ameli, Saied Reza & Mohseni Ahooei, Ebrahim (2018). Internet (Information / Skill) Literacy in Iran. *Journal cyberspace studies*, 2(2), 145-161.

Ayesh, Mohammad (1 November 2019). "Arabic Press Review: 'Joker' gets the Blame for Lebanon and Iraq Protests". Available at: www.middleeasteye.net/news/hollywoods-joker-gets-blame-mass-protests-lebanon-iraq.

Baker, Garrett, Susannah Faxon-Mills, Alice Huguet, John F. Pane & Laura S. Hamilton (2021). *Approaches and Obstacles to Promoting Media Literacy Education in U.S. Schools*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.

Bankauskaite, Dalia & et al. (2020). "Baltics Left of Bang: Comprehensive Defense in the Baltic States". *Strategic Forum*.

Beckman, Malin (2006). *Resilient Society, Vulnerable People: A Study of Disaster Response and Recovery from Floods in Central Vietnam*. Faculty of Natural Resources and Agriculture Sciences Department of Urban and Rural Development Uppsala. Doctoral thesis. Swedish University of Agricultural Sciences.

Black, Kimberly (2020). The Role of Librarians in Gray Zone Conflict. Available at: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/108780>

Carson, Andrea & Fallon, Liam (2021). *Fighting Fake News: A Study of Online Misinformation Regulation in the Asia Pacific*. Melbourne: La Trobe.

CILIP (2018). definition of information literacy. [tp://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition](http://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition).

CILIP. (2005). Information Literacy: definition. London: [tp://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition](http://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition).

Duncan, Jamie (2021). *Researching Protest Literacies: Literacy as Protest*

- in the Favelas of Rio de Janeiro*. New York: Routledge.
- Duncan, Jane (2016). *Protest nation: the right to protest in South Africa*. Durban: University of KwaZulu-Natal Press.
- Fahlenbrach, Kathrin; Klimke, Martin & Scharloth, Joachim (2016). *Protest Cultures: a Companion*. London: Berghahn Books.
- Gabriel, Mariya; Buning, Madeleine de Cock (2018). *A multi-dimensional approach to disinformation*. Belgium: European Union.
- Gal, R. (2014). Social Resilience in Times of Protracted Crises: An Israeli Case Study. *Armed Forces & Society*, 40(3).
- Google to display fact-checking labels to show if news is true or false (2017). <https://www.theguardian.com/technology/2017/apr/07>.
- Grizzle, Alton. Tornero, José Manuel Pérez. (2020). "E-governance or e-government platforms: Learning spaces for Media and Information Literacy". In: Pérez-Tornero, J.M., Orozco, G., & Hamburguer, E. *MILID Yearbook 2018/2019. Media and information literacy in critical times: Re-imagining learning and information environments*. UNESCO, UAB. [https:// bit.ly/3rMif1](https://bit.ly/3rMif1).
- Halaj, M. & Hofreiter, L. (2018). "Methods of security culture assessment". In: *10th International Conference on Education and New Learning Technologies: EDULEARN18 Proceedings*. Spain: Palma.
- Hamel, G. & Prahalad, C.K. (1989). "Strategic Intent". *Harvard Business Review*. Pp. 63-76.
- Jamali, Reza (2015). "Effects of Information and Media Literacy in Social Movements". In: *Online Arab Spring*. Chandos Publishing.
- Kovářiková, Miroslava (2018). Security Issues as a Part of University Teacher Training. *Internal Security*, 10(1), 9-14.
- Kovba, D.M. & Moiseenko, Y.Y. (2020). "The Digital Society in the 21st Century: Security Issue" in: *Culture, Personality, Society in the Conditions of Digitalization: Methodology and Experience of Empirical Research Conference*. KnE Social Sciences. 444-451.
- Landøy, Ane; Popa, Daniela & Repanovici, Angela (2020). "Basic Concepts in Information Literacy". In: *Collaboration in Designing a Pedagogical Approach in Information Literacy*. 23-38.
- Levi, Lili (2020). Media Literacy Beyond the National Security Frame. *Utah Law Review*, (4), 942-983.
- Li Donni, Paolo; Marino, Maria & Welzel, Christian (2021). How important is culture to understand political protest?. *World Development*, (148).
- Livingstone, Sonia (2004). What is media literacy?. *Intermedia*, 32(3), 18-20.
- Mazarr, Michael J. (2015). Mastering the Gray Zone: Understanding A Changing Era of Conflict. Available at: <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/2372.pdf>
- Media Literacy in Policy: An Expanding Arena. (2019). *Consortium for Media Literacy*, Vol 112.
- Raine, John (3 April 2019). "War or Peace? Understanding the Grey

- Zone". Available at: www.iiss.org/blogs/analysis/2019/04/understanding-the-grey-zone
- Rochlin, N. (2017). Fake news: belief in post-truth. *Library hi tech*, 35(3), 386-392.
- Shahi, Afshin (2009). Iran has lost the battle of global public opinion. *The Anatomy of a Crisis*, (1), 10-11.
- Smith, G. (2018). The intelligent solution: automation, the skills shortage and cyber-security. *Computer Fraud & Security*, (8), 6-9.
- UNESCO Futures Literacy Summit (2020). <https://www.climate-kic.org/events/futures-literacy-summit-2020/>
- Vasu, Norman & et al. (2018). Fake News: National Security in the Post-Truth Era. Policy Report. https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/01/PR180313_Fake-News_WEB.pdf
- WEF, F. E. M. (2013). *The Global Gender Gap Report 2013*. World Economic Forum.
- Westerlund, Mika (2019). The Emergence of Deepfake Technology: A Review. *Technology innovation Management Review*, 9(11).
- Wilson, Mark; deZafra, Dorothea E.; Pitcher, Sadie I.; Tressler, John D. & Ippolito, John B. (2014). *Information Technology Security Training Requirements: A Role- and Performance-Based Model*. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Yanarates, E. (2020). A Conceptual Analysis on Media Literacy. *Social Scientific Centered Issues*, 2(2), 89-102.

References

- A group of authors (2009). Crisis Management with a Public Security Approach (2). Tehran: NAJA Education Office. (In persian)
- Alapour, Seyed Mohsen; Askari, Seyed Ahmad; Khosravi, Alireza & Sarvi-Zargar, Mohammad (2019). Media Literacy Policymaking in Iran: Challenges and Potentials. *Journal of Interdisciplinary Studies in Media and Culture*. Year 10, (2 and 3), 165-188. (In persian)
- Allam, S. N. S.; Hassan, M. S.; Azim, A. M. M.; Maidin, A. & Sakrani, S. N. R. (2020). Media Literacy Dimension in Reinforcing Political Participation Integrity Among Young People in Social Media. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(3), 309-329.
- Ameli, Saied Reza & Mohseni Ahooei, Ebrahim (2018). Internet (Information / Skill) Literacy in Iran. *Journal cyberspace studies*, 2(2), 145-161.
- Asadpour, Asiyeh & Moradi, Alireza. (2010). The Role of Media Literacy in Political Trust. *Media Quarterly*, 31(3). 55-81. (In persian)
- Askari, Mahmoud (2019). Analysis of major social unrest in the last four decades and scenarios of possible future unrest and its management

- model. Doctoral thesis. Faculty of National Security. National Defense University. (In persian)
- Ayesh, Mohammad (1 November 2019). "Arabic Press Review: 'Joker' gets the Blame for Lebanon and Iraq Protests". Available at: www.middleeasteye.net/news/hollywoods-joker-gets-blame-mass-protests-lebanon-iraq.
- Baker, Garrett, Susannah Faxon-Mills, Alice Huguet, John F. Pane & Laura S. Hamilton (2021). Approaches and Obstacles to Promoting Media Literacy Education in U.S. Schools. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Bankauskaite, Dalia & et al. (2020). "Baltics Left of Bang: Comprehensive Defense in the Baltic States". Strategic Forum.
- Beckman, Malin (2006). Resilient Society, Vulnerable People: A Study of Disaster Response and Recovery from Floods in Central Vietnam. Faculty of Natural Resources and Agriculture Sciences Department of Urban and Rural Development Uppsala. Doctoral thesis. Swedish University of Agricultural Sciences.
- Bina (2019). "From Deception Techniques to Promoting Security Literacy". (11/6/2019). Available at: <http://www.siasatrooz.ir/vdcj8yev8uqevmz.fsfu.html>(in persian)
- Black, Kimberly (2020). The Role of Librarians in Gray Zone Conflict. Available at: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/108780>
- Carson, Andrea & Fallon, Liam (2021). Fighting Fake News: A Study of Online Misinformation Regulation in the Asia Pacific. Melbourne: La Trobe.
- CILIP (2018). definition of information literacy. <http://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition>
- CILIP. (2005). Information Literacy: definition. London: <http://www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition>.
- Duncan, Jamie (2021). Researching Protest Literacies: Literacy as Protest in the Favelas of Rio de Janeiro. New York: Routledge.
- Duncan, Jane (2016). Protest nation: the right to protest in South Africa. Durban: University of KwaZulu-Natal Press.
- Fahlenbrach, Kathrin; Klimke, Martin & Scharloth, Joachim (2016). Protest Cultures: a Companion. London: Berghahn Books.
- Gabriel, Mariya; Buning, Madeleine de Cock (2018). A multi-dimensional approach to disinformation. Belgium: European Union.
- Gal, R. (2014). Social Resilience in Times of Protracted Crises: An Israeli Case Study. Armed Forces & Society, 40(3).
- Google to display fact-checking labels to show if news is true or false (2017). <https://www.theguardian.com/technology/2017/apr/07>.
- Grizzle, Alton. Tornero, José Manuel Pérez. (2020). "E-governance or e-government platforms: Learning spaces for Media and Information Literacy". In: Pérez-Tornero, J.M., Orozco, G., & Hamburger, E. MILID Yearbook 2018/2019. Media and information literacy in critical

- times: Re-imagining learning and information environments. UNESCO, UAB. [https:// bit.ly/3rMife1](https://bit.ly/3rMife1).
- Halaj, M. & Hofreiter, L. (2018). "Methods of security culture assessment". In: 10th International Conference on Education and New Learning Technologies: EDULEARN18 Proceedings. Spain: Palma.
- Hamel, G. & Prahalad, C.K. (1989). "Strategic Intent". Harvard Business Review. Pp. 63-76.
- Hosseini Goli, Seyyed Ismail; Eftekhari, Asghar; Assarzadeh Nooshabadi, Mohammad Reza & Maili, Mohammad Reza (2019). Pathophysiology of the Relationship between Media and Information Literacy of Political Elites and Internal Security of the Islamic Republic of Iran. Quarterly Journal of Social Security Studies, Year 11, (2), 210-185. (In persian)
- Imam Khamenei, Seyyed Ali. (Reports). Available at: Khamenei.ir
- Imam Khomeini, Ruhollah. (RA). (1999). Imam Sahifeh. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. (In persian)
- Jamali, Reza (2015). "Effects of Information and Media Literacy in Social Movements". In: Online Arab Spring. Chandos Publishing.
- Khosrovani, Abbas (2019). The role of media literacy in promoting public security of social networks from the perspective of students of Islamic Azad University of Arak, 2016. Quarterly Journal of Cultural Studies and Communications. (In persian)
- Kovářiková, Miroslava (2018). Security Issues as a Part of University Teacher Training. Internal Security, 10(1), 9-14.
- Kovba, D.M. & Moiseenko, Y.Y. (2020). "The Digital Society in the 21st Century: Security Issue" in: Culture, Personality, Society in the Conditions of Digitalization: Methodology and Experience of Empirical Research Conference. KnE Social Sciences. 444-451.
- Landøy, Ane; Popa, Daniela & Repanovici, Angela (2020). "Basic Concepts in Information Literacy". In: Collaboration in Designing a Pedagogical Approach in Information Literacy. 23-38.
- Levi, Lili (2020). Media Literacy Beyond the National Security Frame. Utah Law Review, (4), 942-983.
- Li Donni, Paolo; Marino, Maria & Welzel, Christian (2021). How important is culture to understand political protest?. World Development, (148).
- Livingstone, Sonia (2004). What is media literacy?. Intermedia, 32(3), 18-20.
- Mahpishanian, Mahsa (2009). Soft Security and the Janus Face of the Media. Journal of Media, Year 20, (2), 255-223. (In persian)
- Mardani, Somayeh. (2016). The Impact of Media Literacy on Social Security. Specialized Scientific Quarterly of Qazvin Police Science, (4), 67-92. (In persian)
- Mazarr, Michael J. (2015). Mastering the Gray Zone: Understanding A Changing Era of Conflict. Available at: <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/2372.pdf>
- Media Literacy in Policy: An Expanding Arena. (2019). Consortium for Media Literacy, Vol 112.

- Najafi Solari, Hassan & Hosni, Elahe (2019). The Role of Media Literacy in Maintaining and Promoting the Religious Identity of Youth. *PURE LIFE*, Year 6, (4), 154-135. (In persian)
- Noormohammadi, Morteza & Mohammadi, Roqiyah (2013). The Role of Social Networks in the Egyptian Revolution. *Journal of International Political Research*, (14). (In persian)
- Parirokh, Mehri (2013). *Information Literacy Education: Concepts, Methods and Programs*. Tehran: Librarian affiliated with the Farzaneh Librarian Information Services Company. (In persian)
- Pourghorban, Fatemeh, Behzadi, Hassan & Jafarzadeh Kermani, Zahra (2018). Analysis of the Relationship between Information Literacy and Psychological Security of Students in Cyberspace. *Quarterly Journal of Information Management Sciences and Technologies*, Year 4, (3), 19-44. (In persian)
- Raine, John (3 April 2019). "War or Peace? Understanding the Grey Zone". Available at: www.iiss.org/blogs/analysis/2019/04/understanding-the-grey-zone
- Rochlin, N. (2017). Fake news: belief in post-truth. *Library hi tech*, 35(3), 386-392.
- Sa'i, Mohammad Hossein; Azadi, Mohammad Hossein & Alborzi Dawati, Hadi (2019). The emergence of "fake news" in the "post-truth era"; goals and consequences. *Quarterly Journal of Audiovisual Media*, Year 13(3), Consecutive issue 31. (In persian)
- Shahi, Afshin (2009). Iran has lost the battle of global public opinion. *The Anatomy of a Crisis*, (1), 10-11.
- Smith, G. (2018). The intelligent solution: automation, the skills shortage and cyber-security. *Computer Fraud & Security*, (8), 6-9.
- UNESCO Futures Literacy Summit (2020). <https://www.climate-kic.org/events/futures-literacy-summit-2020/>
- Vasu, Norman & et al. (2018). Fake News: National Security in the Post-Truth Era. Policy Report. https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/01/PR180313_Fake-News_WEB.pdf
- WEF, F. E. M. (2013). *The Global Gender Gap Report 2013*. World Economic Forum.
- Westerlund, Mika (2019). The Emergence of Deepfake Technology: A Review. *Technology innovation Management Review*, 9(11).
- Wilson, Mark; deZafra, Dorothea E.; Pitcher, Sadie I.; Tressler, John D. & Ippolito, John B. (2014). *Information Technology Security Training Requirements: A Role- and Performance-Based Model*. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Yanarates, E. (2020). A Conceptual Analysis on Media Literacy. *Social Scientific Centered Issues*, 2(2), 89-102.
- Zamani, Eshrat (Bita). *Information Literacy Standards*. *Information Sciences*, Year 19(1 and 2). (In persian)